

126. Guldrupe kyrka.

Pl. 76.

Litteratur: S 75. C. G. Hilfeling, *Resejournal* 1801 (F m 57: 10), s. 105; N. J. Ekdahl, *Resa på Gotland* 1826, s. 31 (ATA); P. A. Säve, *Reseberättelse* 1850 (ATA) nr 78: 1; C. Säve, *Brev till P. A. Säve* 10/10 1858 (hs R 623: 5 i UUB, s. 575); O. v. Friesen, *Anteckningar* 1923 och 1924 (UUB); E. Wessén, *Anteckningar* 1944 (ATA); *Sveriges kyrkor: Gotland* Bd 4: 3 (1952), s. 376.

Äldre avbildning: P. A. Säve, teckning (i *Atlas till a. a.* 1850, nr 78: 1).

Ristningen finnes i det ursprungliga putslagret i södra korväggen. Dess västra kant är belägen 1,40 m Ö om korportalen och 1,43 m ovan altargolvet. Fönsteröppningens nedre kant ligger 24 cm ovanför ristningen. — Den tidigaste uppgiften om någon runristning i Guldrupe kyrka lämnas av C. G. Hilfeling, som i sin *resejournal* år 1801 avritar G 126: »Å Södra Chorväggen sågos följande Runor ...» Också N. J. Ekdahl har observerat inskriften: »Söder i Choret war med en spikudd ristade i rappningen följande runor ... Kyrkan är ej kalkad sen det skrefs, och nerunder är en öfversättning, som syns ristad med samma instrument och på samma gång som runorna. Mantalsskrifwårn Jakob Niklas Lyth har teknat sitt namn vid öfversättningen, och man kan på goda skäl anse honom som författare äfven till runorna.» Ekdahls tanke, att runinskriften har ristats av mantalskommissarien Jakob Niklas Lyth (f. 1794 i Guldrupe) är givetvis förfelad. Beklagligt är att »översättningen» är förlorad. Ingen senare forskare har iakttagit den.

P. A. Säve (1850): »Denna run-rad är 1 aln 8 Tum lång, dess runor äro 1½ Tum höga och inristade i kalk-rappningen 3 al' öfver golfvat, under fönstret på södra väggen i Choret.»

Ristningens längd är 82 cm. Största runan är 6,5 cm, den minsta 2,5 cm. Linjerna äro genomgående mycket smala, uppenbarligen ristade med ett spetsigt verktyg. På flera ställen är inskriften numera grund och ottydlig; genom att putslagret är skört och sprucket, löper ristningen fara att fördärvas.

Inskrift:

potolbar : karassa : han : kaup : te : messo : haku : lin : itagn :

5   10   15   20   25   30   35   40

»Botulv i Krasse han köpte mässhaken itagn.»

Till läsningen: I 1 **p** finnas två grunda punkter mellan huvudstaven och bistavarna; punkten vid den nedre bistaven är ottydligare än vid den övre. 2 **o** har, i likhet med övriga **o**-runor (4 och 29), ensidiga, uppåt-

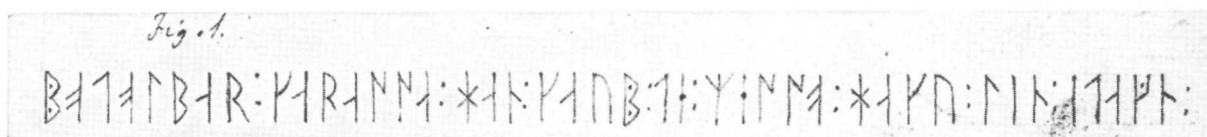

Fig. 101. G 126. Guldrupe kyrka. Efter teckning av P. A. Säve.

riktade bistavar. 3 **t** har ensidig bistav; samma form ha de två andra **t**-runorna (23 och 38). 6 **b** har ej punkter. 7 **a** är säkert. Runföljden 9–15 **karassa** är tydlig; endast 12 **a** är skadat på mitten genom putsbortfall. I 22 **p** äro punkterna svaga. Sk efter 22 **p** är tydligt. I 24 **e** är punkten mycket otydlig; i 26 **e** är den liten men fullt säker. Efter 29 **o** är sk otydligt. 33 **u** är skadat upptill. I 40 **g** är punkten något osäker. Sk efter 41 **n** är tydligt. — Hilfeling (1801): **potolfar : karissa : han : kaup : ti : messo : haku : lin : itagn** :. — Ekdahl (1826): **botolpar : karassa : han : kaup : de : messo : haku : lin : itagn** :. — P. A. Säve (1850): **potolbar : karassa : han : kaup : te : messo : haku : lin : itagn** :. P. A. Säve kommenterar sin läsning på följande sätt: »Hufvudsakl. anmärkes, att de tvenne sista run-orden (som troligen, oaktadt skiljopunkterna (:), böra läsas tillsammans **lin : itagn** : , *icke* i det aldrasista ordet äro ritade med **l** och **k**, utan, såsom jag afskrifvit dem och de befinnas tecknade å muren, med **t** och **g**». — v. Friesen (1924) anmärker: »Inskriften för snävt inramad i putsen. Torde ock vara skadad genom raspning i spåren av runor. Dessutom överkalkad tjockt». I 1 **p** och 22 **p** har v. Friesen endast sett den övre punkten. Han påpekar, att i 40 **g** »stingningen [är] oviss». — Wessén (1944): »Runorna mycket tydliga och skarpt huggna. Inskrift: **botulbar : karossa : han : kaub : te : messo : haku : lin : itagn** :.»

Om det i gotländska inskrifter vanliga mansnamnet *Botulfr* se G 33. Att det är detta namn som åsyftas med **potolbar** är uppenbart. Ristaren använder **p**-runan för *b*-ljud och **b**-runan för *v*-ljud; jfr G 70. Namnets skrivning visar också inskottsvokalen *a* framför *r*; jfr **karassa** och **garasia** (i G 127). — Runföljden **karassa** återger givetvis namnet på gården *Krasse*, som är belägen 2 km SÖ om Guldrupe kyrka. Redan Hilfeling förmodade att det förhöll sig så, vilket framgår av hans anmärkning i resejournalen 1801: »En gård i Guldrupe Soken heter nu för tiden *Krasse*, förmodligen den samma som nämnes **karissa** här». Gårdsnamnet har alltså lagts direkt till Botulfs namn, »Botulv Krasse». Om detta namnskick, som ännu är levande på Gotland, se G 78 (s. 116 f.).

»Botulv Krasse han köpte ...» ger ett exempel på det i gotländska inskrifter vanliga förhållandet, att subjektet upprepas genom pronomen; se G 101 (s. 169).

Runföljden **messo : haku : lin : torde**, trots de insatta ordskillnadstecknen, böra uppfattas som bestämd form av fsv. *messuhakul* m. (isl. *messuhökull* m.) 'mässshake'. Ristaren insätter ju skiljetecken också i ordet **kaup : te**.

Inskriftens slut — runföljden **itagn** — erbjuder tolkningssvårigheter. P. A. Säve, som anser att denna runföljd hör samman med det föregående »run-ordet» **lin (lin : itagn)**, skriver i sin reseberättelse 1850: »Orden [kunna] alldrig ... tolkas till 'linilakn' = 'linne-lakan' (såsom jag sett det tryckt på något ställe), utan ganska säkert till 'lini-tagn', d.v.s. 'lin-dagarna' (?), hvilka, enligt folkspråket och sägnen på Gottland, inträffa i början af Maj månad, (då linet sås), och Botulfr skänkte en Mess-hake till kyrkan (??)». — I *Gutniska urkunder* (s. 77 not 106) anmärker Carl Säve: »Slutorden *itagn* el. *i tagn* kunna möjligen beteckna köporten.»

Något ortnamn (Tegn, Tång, Täng o.s.v.), som skulle passa i detta sammanhang, torde emellertid icke kunna upplettas. Någon säker tolkning av runföljden **itagn** kan sålunda ej givas. Helt uteslutet är väl ej, att 38 **t** är felristat för **l**, och att runföljden 34–41 **lin : itagn** skall återge ordet *lin-lakan* 'linneväv'. Botulv i Krasse skulle i så fall ha köpt mässshake och linneväv för mäss-skjorta (*alba*) eller för andra kyrkans behov.

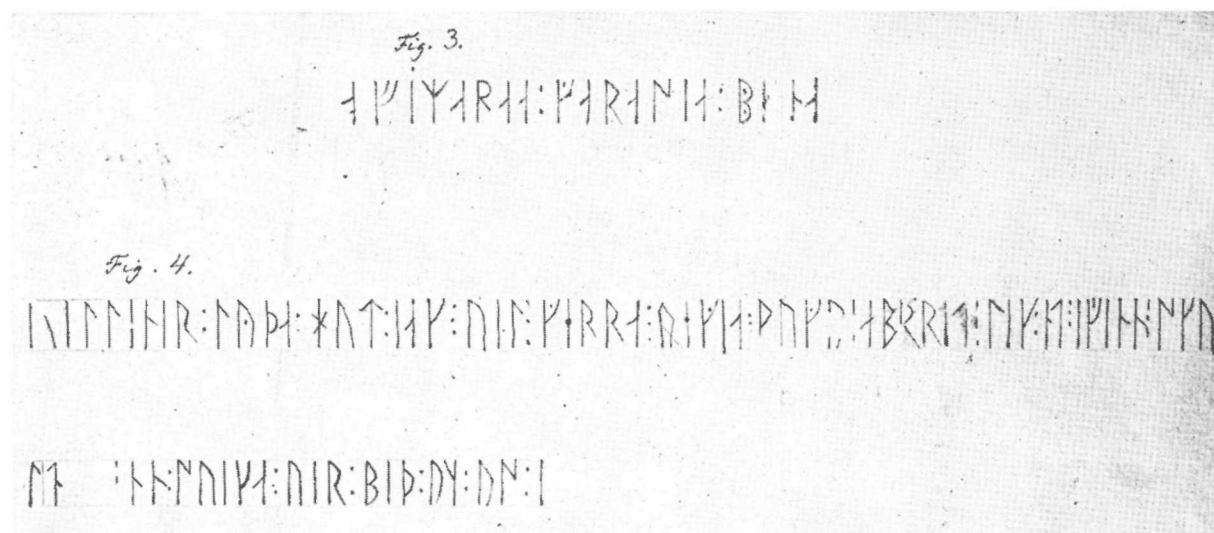

Fig. 102. G 127 och 128. Guldrupe kyrka. Efter teckning av P. A. Säve.

127. Guldrupe kyrka.

Pl. 76.

Litteratur: S 79. P. A. Säve, Reseberättelse 1850 (ATA), nr 78: 3, Gotland 1864 (hs S 40 n i UUB), s. 172; O. v. Friesen, Anteckningar 1923 och 1924 (UUB); E. Wessén, Anteckningar 1944 (ATA); Sveriges kyrkor: Gotland Bd 4: 3 (1952), s. 376.
Äldre avbildning: P. A. Säve, teckning (i Atlas till a. a. 1850, nr 78: 3).

Ristningen finnes i det gamla puts slagret i tornkammarens sydöstra hörn, 2,12 m ovanför det nuvarande trögolvet.

P. A. Säve, som lämnar den första uppgiften om denna ristning, skriver i sin reseberättelse för år 1850: »Denna korta run-teckning, en förbräkning af 'Ave-Maria' etc., är ritad å södra väggen i torn-kammaren 3 al' öfver golfvet.»

Ristningens längd är 38 cm. Runornas storlek är 2–3 cm. Ristningslinjerna äro smala och grunda. Putsen har spruckit och delvis lossnat, varför ristningen löper fara att förloras.

Inskrift:

afe maraa : garasia : plena

5 10 15 20

»Ave Maria, gratia plena.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. I **a** har, liksom övriga **a**-runor, ensidig bistav. I **2 f** är huvudstavens nedre del skadad genom ett djupt putsbortfall. **3 e** är stunget med en liten punkt. Sk saknas efter **3 e**. I **7 a** är bistaven grund men säker. Sk efter **8 a** består av två punkter. **9 g** är tydligt stunget. **16 p** är tydligt stunget med två små punkter. Av **17 l** återstå endast svaga spår av huvudstav och bistav. **18 e** är tydligt stunget. Avståndet mellan **18 e** och **19 n** är större än normalavståndet mellan runorna; intet spår av ristning. Efter **20 a** finnas numera inga spår av sk. (Efter ristningen finnes ett stort och djupt borrhål i putsen.) — P. A. Säve: **afi maraa : garasia : p -- na**. — v. Friesen (1924): **afi maria : garasia : pena**.

Av intresse i denna Mariahälsning är skrivningen **garasia**, med inskottsvokalen **a** mellan **g** och **r**. Jfr **karassa** i G 126. Inskottsvokaler i sådan ställning äro mycket vanliga i runinskrifter från 1000-talet; se t. ex. S. B. F. Jansson i *Norrtäljetrakten under forntiden* (1945), s. 63 f.